

Examen HAVO

2011

tijdvak 2
woensdag 22 juni
09.00 - 12.00 uur

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 59 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Blok 1: Het Paleis voor Volksvlijt en het Concertgebouw te Amsterdam

Blok 2: Vernieuwingen in de toneelkunst in de negentiende eeuw en Victor Hugo

Blok 3: Russische kunstenaars in de eerste helft van de twintigste eeuw

Blok 4: Popart en Andy Warhol

Bij het beantwoorden van de vragen maak je gebruik van de aangeboden bronnen. Tevens wordt een beroep gedaan op je eigen kennis.

In het vragenboekje staan boven de vraag meestal één of meer bronnen aangegeven die van speciaal belang zijn bij de vraag. Op het beeldscherm zijn deze bronnen aangegeven met een groene stip.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Blok 1

Dit blok gaat over het Paleis voor Volksvlijt en het Concertgebouw te Amsterdam.

tekst 1, afbeelding 1 en 2

In 1864 werd het Paleis voor Volksvlijt feestelijk geopend. Cornelis Outshoorn was de architect en de opdracht werd gegeven door de 'Vereeniging voor Volksvlijt'.

Het gebouw was een goed voorbeeld van de eclectische architectuur van de negentiende eeuw. In de plattegrond, de opbouw en de decoratie zijn elementen verwerkt die doen denken aan andere soorten gebouwen. Zo lijkt het gebouw op een paleis, vanwege de centrale entree in combinatie met twee symmetrische vleugels.

- 3p 1 Noem nog drie soorten gebouwen waar het Paleis voor Volksvlijt op lijkt.

tekst 1

De programmering van het Paleis voor Volksvlijt bestond uit zowel 'hoge' als 'lage' kunst. Enerzijds werden toneel, ballet, opera en orkestmuziek geprogrammeerd. Anderzijds werden operette, variété en revue opgevoerd.

- 2p 2 Leg voor beide programmeringen uit waarom deze tot de hoge, danwel tot de lage kunst kunnen worden gerekend.

- 1p 3 Geef een reden voor deze brede programmering.

audio 1

In het Paleis werd in 1876 een rolschaatsbaan aangelegd. Het publiek kon er rijden op de speciaal voor het schaatsen geschreven muziek van *Les Patineurs* (Schaatsenrijderwals) van Emile Waldteufel.

- 2p 4 Noem twee muzikale kenmerken van dit fragment waaruit blijkt dat de componist deze muziek heeft geschreven om op te kunnen schaatsen.

afbeelding 3 en 4, tekst 2

In 1888 werd het Concertgebouw geopend in Amsterdam. Het gebouw werd ontworpen door Adolf van Gendt, in opdracht van een vereniging van Amsterdamse particulieren.

Van Gendt ontwierp het gebouw in de neoclassicistische stijl.

- 2p 5 Benoem twee neoclassicistische kenmerken van dit gebouw.

tekst 2, afbeelding 3 en 4

In de negentiende eeuw werd de neoclassicistische stijl veelvuldig toegepast.

- 1p 6 Geef een argument waarom men voor deze bouwstijl koos.

tekst 2

De zaal van het Concertgebouw moest aan een aantal specifieke eisen voldoen om er symfonisch repertoire in te kunnen spelen.

- 1p **7** Noem een van die specifieke eisen.

In het Paleis voor Volksvlijt zat het publiek tijdens concerten aan tafeltjes en werd er gepraat, gerookt en gedronken. Aan het eind van de negentiende eeuw veranderde de publiekshouding bij muziekkuitvoeringen van symfonisch repertoire.

Bij de inrichting van de zaal van het concertgebouw werd rekening gehouden met de veranderde publiekshouding. De stoelen stonden in rijen in een theateropstelling en de zaal kon worden verduisterd.

- 2p **8** Beschrijf deze 'nieuwe' publiekshouding en leg uit waardoor deze ontstond.

Blok 2

Dit blok gaat over vernieuwingen in de toneelkunst in de negentiende eeuw en over Victor Hugo.

afbeelding 5, tekst 3

Melodrama als theatergenre werd populair in Frankrijk aan het einde van de achttiende eeuw. Het genre verspreidde zich door Europa en bleef de hele negentiende eeuw populair.

Op afbeelding 5 zie je het werk *Mélodrame* uit 1856 van de Franse schilder Honoré Daumier. In dit schilderij zijn verschillende aspecten van het genre melodrama treffend weergegeven.

- 2p **9** Noem twee van deze aspecten.

tekst 4

Victor Hugo schreef romans, gedichten, toneelstukken, essays en politieke toespraken. In zijn toneelstukken brak hij met de klassieke tradities en gaf hij vorm aan het romantisch drama.

- 1p **10** Geef aan hoe Hugo's ideeën binnen de romantiek passen.

tekst 3 en 4

In Hugo's stuk *Hernani* uit 1830 is de hoofdrol weggelegd voor een (romantische) tragische held. In de uitvoering van het stuk werd veel gebruik gemaakt van melodramatische effecten.

Hugo zag het als opdracht om mensen massaal naar het theater te trekken. Het gebruik maken van melodramatische effecten maakte zijn stuk aantrekkelijk voor een breed en groot publiek.

- 2p 11 Geef twee redenen waarom het melodrama een groot publiek aansprak. Betrek bij elke reden een kenmerk van het melodrama in je antwoord.

Rond 1880 zorgde de toepassing van elektrisch licht in het theater voor nieuwe mogelijkheden in het melodrama.

- 2p 12 Benoem een mogelijkheid die de toepassing van elektrisch licht bood. Geef daarbij aan hoe deze past bij het doel van melodrama.

film 1, tekst 5

Enkele van Hugo's romans zijn in de twintigste eeuw verfilmd en bewerkt tot musical. Het bekendste voorbeeld hiervan is *Les Misérables*.

In film 1 zie je een fragment uit de Hollywoodfilm *Les Misérables*. In het fragment zie je hoe Cosette, tijdens een wandeling door Parijs, de studentenleider Marius treft.

Hugo beschrijft in de roman diverse wantoestanden, zoals het verschil tussen arm en rijk, en de macht van de staat tegenover de onmacht van het volk. In het filmfragment komen deze wantoestanden in een kort tijdsbestek aan bod.

- 2p 13 Geef voor beide wantoestanden aan hoe ze in het filmfragment aan bod komen.

film 1, tekst 5

Victor Hugo wordt beschouwd als een van de grote romantische schrijvers. Toch bevat *Les Misérables* ook al kenmerken van het realisme, dat opkwam in de tweede helft van de negentiende eeuw. In het fragment zijn in het verhaal / in de inhoud kenmerken van het realisme aan te wijzen.

- 1p 14 Noem een kenmerk van het realisme dat zichtbaar is in **de inhoud** van het filmfragment.

film 1, tekst 3

In Hollywoodfilms, zoals deze *Les Misérables*, maakt men gebruik van melodramatische effecten.

- 3p 15 Benoem drie melodramatische effecten in het filmfragment.

Blok 3

Dit blok gaat over Russische kunst en Russische kunstenaars in de eerste helft van de twintigste eeuw.

afbeelding 6, tekst 6

Op afbeelding 6 zie je het constructivistische kunstwerk *Kinetic Construction (Standing Wave)* uit 1920 van Naum Gabo. In dit werk worden de dimensies ruimte en tijd verbeeld.

- 2p 16 Leg dit uit voor **beide** dimensies.

In 1917 vond de Russische revolutie plaats. De revolutie maakte een einde aan het Russische tsarenrijk. Het doel van de revolutie was, via een geperfectioneerd socialisme, een communistische heilstaat te vestigen.

tekst 6

Het constructivisme in de kunsten werd door de revolutionairen enthousiast omarmd. Men zag punten van verwantschap tussen de revolutionaire politiek en deze kunststroming. Zo geloofden beide in nut en noodzaak van industriële ontwikkelingen.

- 1p 17 Beschrijf nog een punt van verwantschap tussen het constructivisme en de revolutionaire politiek.

afbeelding 7

Op afbeelding 7 zie je het schilderij *In Stalins fabriek* uit 1949. Na 1921 keerde de communistische partij, die vanaf 1924 onder leiding stond van Jozef Stalin, zich tegen avant-gardistische kunst en dus ook tegen het constructivisme. In plaats van het constructivisme werd het 'socialistisch realisme', zoals in het schilderij *In Stalins fabriek*, tot staatskunst verheven. Deze nieuwe stijl leende zich goed voor propagandadoeleinden.

- 2p 18 Leg aan de hand van een kenmerk van het socialistisch realisme uit waarom het geschikt was voor propaganda.

afbeelding 7

Het schilderij *In Stalins fabriek* is op te vatten als propaganda voor het ideaal van de fabrieksarbeid.

- 2p 19 Leg dit uit aan de hand van zowel de **voorstelling** als de **vormgeving**.

film 2

Na 1921 voelden veel avant-gardistische kunstenaars zich niet meer thuis in de Sovjet-Unie. Veel van deze kunstenaars vestigden zich in Parijs.

In film 2 zie je een fragment uit een reconstructie van het ballet *Le Pas d'Acier* (De stalen schrede) waarvoor de Russische kunstenaar Georgi Yakoelev in 1925 het scenario en de decors verzorgde. Het ballet werd voor het eerst opgevoerd door Les Ballets Russes in Parijs.

In *Le Pas d'Acier* wordt de socialistische thematiek, die verbonden werd met het industriële tijdperk, gekoppeld aan een avant-gardistische vormgeving.

- 2p **20** Geef aan de hand van twee voorbeelden aan hoe de **dans** verwijst naar het industriële tijdperk.

film 2

- 2p **21** Geef met twee voorbeelden aan hoe in het **decor** naar het industriële tijdperk wordt verwezen.

film 2

De muziek bij *Le Pas d'Acier* werd geschreven door Serge Prokofjev. In de muziek van Prokofjev zijn eveneens verwijzingen naar het industriële tijdperk verwerkt.

- 3p **22** Geef voor zowel de structuur, als het ritme, als de klank van de **muziek** aan hoe deze naar het industriële tijdperk verwijzen.

Naum Gabo vestigde zich na de Tweede Wereldoorlog in New York. Na de Tweede Wereldoorlog werd de aantrekkingskracht van de Verenigde Staten op avant-gardistische Europese kunstenaars steeds groter.

- 1p **23** Geef aan waarom de Verenigde Staten destijds zo aantrekkelijk waren voor avant-gardistische kunstenaars.

Blok 4

Dit blok gaat over Popart en over de invloed van Andy Warhol.

afbeelding 8 en 9

In 1962 vond 'The New Realists' expositie plaats in een galerie in New York. Later werd deze kunst Popart gedoopt. Op de afbeeldingen 8 en 9 zijn twee van de toen tentoongestelde werken te zien.

- 2p **24** Noem twee ontwikkelingen die van belang waren voor het ontstaan van de Popart.

Popart werd snel populair onder een breed publiek.

- 2p **25** Geef twee redenen waarom de Popart een breed publiek aansprak.

afbeelding 10

Andy Warhol (1930 -1987) groeide uit tot de invloedrijkste vertegenwoordiger van de Popart.

Op afbeelding 10 zie je zijn werk *Negen keer Marilyn*. Het toont negen keer het portret van Marilyn Monroe. Zij was in de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw een grote ster in de Amerikaanse showbusiness.

Beeldend kunstenaars uit de Popart introduceerden, naast hun vernieuwende onderwerpskeuze, diverse andere vernieuwingen in de beeldende kunst.

- 1p **26** Noem aan de hand van *Negen keer Marilyn* een van deze vernieuwingen.

afbeelding 10

Warhol maakte met *Negen keer Marilyn* van het portret van Marilyn Monroe een beeldmerk. Dit beeldmerk functioneert op een vergelijkbare wijze als (andere) merktekens in de (reclame)wereld.

- 4p **27** Noem twee bewerkingen van Marilyns portret waardoor het hier functioneert als een beeldmerk. Geef daarbij per bewerking aan wat het effect is.

afbeelding 11 en 12

In 1963 werd John F. Kennedy, de toenmalige president van de Verenigde Staten, vermoord. Hij en zijn vrouw Jackie waren een geliefd onderwerp van de pers in de Verenigde Staten. Foto's van de begrafenis van Kennedy en foto's van zijn rouwende vrouw werden dan ook getoond in uitgebreide fotoreportages.

Andy Warhol maakte een aantal kunstwerken met Jackie Kennedy als onderwerp. Op afbeelding 11 zie je *Jackie (the week that was)* van Warhol uit 1963. Op afbeelding 12 zie je voorstudies voor dit werk. Warhol deed meer dan alleen foto's selecteren, hij manipuleerde ze ook.

- 3p **28** Noem drie manieren waarop Warhol de foto's heeft gemanipuleerd om te komen tot *Jackie (the week that was)*.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

afbeelding 11

Het werk van Warhol week sterk af van kunst uit de jaren vijftig van de twintigste eeuw. Warhols kunst viel dan ook moeilijk te waarderen vanuit bestaande, meer traditionele, kunstopvattingen.

De ontvangst van Popart door kunstcritici varieerde van positief tot uiterst negatief. De behoudende, meer traditioneel ingestelde, criticus Max Kozloff noemde de Popart kunstenaars in 1962 'nieuwe kampioenen van de vulgariteit. [...] Uitvinders van de stompzinnige, verachtelijke stijl van kauwgomhelden, bakvissen en, erger nog, misdadigers'.

- 2p **29** Noem een punt aan de hand van afbeelding 11 waarop behoudende critici het werk van Warhol afkeurden. Geef daarbij ook aan waarom dit werk botste met hun opvatting over wat een goed kunstwerk is.

Warhol was gefascineerd door sterren, het sterrendom en beroemdheid. In 1968 deed hij de uitspraak: 'In the future everybody will be world famous for fifteen minutes'. Zijn uitspraak wordt nog vaak geciteerd in verband met (recente) ontwikkelingen in de media.

- 3p **30** Leg uit hoe (recente) ontwikkelingen in de media zijn uitspraak bevestigen. Doe dit als volgt:
Beschrijf de situatie in de media zoals deze destijds was, en zoals deze nu is. Geef vervolgens aan hoe door deze ontwikkeling(en) tegenwoordig 'iedereen vijftien minuten beroemd zal zijn'.

Bronvermelding

De in dit examen gebruikte bronnen zijn vermeld in het examen zelf en/of in het correctievoorschrift dat na het examen wordt gepubliceerd.